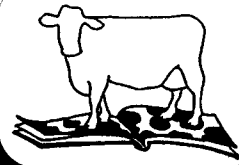

שונות ומשונות

פינת הלשון

בנק – מה זה ומה מקורו?

בִּנְקָא, ו. שְׁלַחְנוֹת, בית השלחני, בית החלפן. || סוסר מסשלת
או פרטי או חברתי תעורר וספיע לתנועת הכספים בארץ.
בִּנְקָאוֹת, ג. טעשה הבנק, עבודת הבנק, עסק הבנק.
בִּנְקָאִי, ת. שְׁלַחְנִי, בעל בנק, עובד בבנק, ראש בנק.

הסברו העברי של מילון י. גור עורר סקרנותי
והמשכתי לדפדף עד שהגעתי לאותה שולחנות
– הפעם עם הסימון (*) המראה על מקור של
מילים ערמיות שבמקרא, או למלים לא-
מקראיות הנמצאות במשנה ובגמרא ובמדרשי
הלכה ואגדה של התקופות השונות.

שְׁלַחְנוֹת, שולחנות*, ג. בית השלחני, בית החלפן. אי
נמי מצא בשולחנות (ג'יש כו. ע"ב).

שְׁלַחְנִי, שולחני*, ו. חלפן, סחליף ככבים: ולא השולחני
ברגל שְׂבָאוֹנוֹ (ירוש' שבת ג. ב), שולחני היו נוכחין אוהן בשכרן
(ירוש' שקל טו ב). בשולחני הוה שהכל מריצין לו (תנח' בלק, ד).
|| * איש עוסק בהלוואות ועניני כספים.

כלומר, המונחים האלה היו ידועים עוד
בתקופת בית שני! קטונתי מלהיות עד מזדמן
לשימושם אז, אולם יצר הבלשן) המריץ אותי
למצוא איזו שהיא תמיכה ממוסמכת שאמנם
מדובר במעין עסקנות בנקאית, הווה אומר
החלפת כספים, אף אם בתקופה ההיא לא נהגו
לומר 'בנק'. ובכן, גם בלי מוסד/מבנה רשמי
וכדומה, נהגו להחליף כספים לעולים להר הבית
שבאו מרחוק.

לפי מקורות נגישים לכותב שורות אלה: בסוף
המאה הרביעית (ז"א לפני כ-1600 שנה) חי לו
איש בשם הירונימוס, נוצרי של אותם ימים
אשר תירגם את התנ"ך והברית החדשה מן
המקור העברי לשפה הלטינית. אמנם, לא
מצאתי שם זכר למונח המודרני 'בנק', אך
שולחנות של חלפני כספים היו שם, דוקא

בנק הוא מונח בינלאומי שכולם מכירים, או
מוטב לומר "התנסו בו". הגיע הזמן להתחקות
אחר מקורו. בעצם, מה שהמריץ אותי בנושא בו
נדון כאן היה מכתבו של פרופ' ארגון שמשוני
שהגיב לפינת הלשון שלנו בענין טמיון-אוצר
הממשלה (משק הבקר 283, עמ' 72). במכתבו
משגרירות ישראל בלונדון מציין פרופ' שמשוני,
שבביקוריו בעבר ביוון וקפריסין שמע Themion
במובן מוסד כספי, בנק.

אם כך, הלכתי לחפש את שורשיו של הבנק,
קודם כל במילונים עבריים ידועים. אבן-שושן
משנת 1972 מסביר באמצעות הסימון הנהוג
במילון זה, ש**בנק** הוא מונח בינלאומי מקובל
הרווח בספרות. כאן בהמשך מובאים פרטים
הנוגעים לשימושים שונים של המונח בנק
ונגזרותיו:

בִּנְקָא * ו. 1. מוסד מסחרי, פרטי או ממשלתי, העוסק
בעסקי כספים. קטן סקדנות, הלוואות, נכין-שטרות,
חליפין של מטבעות. העברת כספים, מתן אשראי
ומשכנתאות. 2 (במשחקי הורד) קסה, סכום הכסף המצטבר
ועומד לזכייה.-(בנקים) • **בִּנְקָא-הַדָּם** * מוסד רפואי-
צבורי המאחסן כמיות של דם מסוגים שונים שנועדו לשם
ערי לחולים אנשים • **בִּנְקָאוֹת** * י. עסקי בנק. הנהלת
בנק • **בִּנְקָאִי** * ח. השייך לעסקי בנק • **בִּנְקָאִי** * ו.
1. מנהל בנק. 2. עוסק בבנקאות.

לעומת ובנוסף להסבר הנ"ל, המילון הישן של
יהודה גור (1946) מביא פירושים מעניינים
ופחות ידועים בשפת היומיום שלנו. כדאי
שנלמד נוסחים ישנים, מתקופת התלמוד או
ימי הביניים המוקדמים, כדי להבין גם קצת מן
ההיסטוריה.

בנק בא מן הלטינית (רומית) = bench = bancus ספסל. בהמשך מפרט המילון, ש-bench הוא לא רק רהיט לשבת עליו בצותא, כלומר יותר מאדם יחיד, אלא זה גם מוגדר כשולחן השופטים בישיבתם בבית המשפט; השופט מומין את עורך-הדין לגשת אליו במילים "approach the bench" – כאן זה לא בדיוק ספסל (זה שמור לנאשם) אלא בשפתנו אפשר להבין bench בתור כס-המשפט.

יש עוד שורה ארוכה של שימושים במקור הלועזי בנק, למן ההקשר הכספי והמשפטי ועד הבנק האנגלי ככינוי לחופי נהר מורמים מעט ואפילו עד ה-banca סירה דמויית בוצית (=canoe) באיי הפיליפינים. אצל אבן-שושן נמצא גם בנקרוט ובאנגלית bankrupt, שיבוש מן האיטלקית banca rotta = שולחן הבנקאי/חלפן שפשט רגל ואת השולחן שלו שברו.

בנקרוט – פשיטת-רגל. מָצְבוּ שֶׁל אָדָם אוּ מוֹסָד שְׁבִית־הַמַּשָּׁסֵט הִכְרִיז עָלָיו שֶׁאֵין בִּיקָלְתוֹ לְפָרֵעַ אֶת חוֹבוֹתָיו.

עד כאן הפלגתנו בלשונות זרים – ועל מנת שלא נרגיש נחותים כי לקחנו כה הרבה מן הלועזית, הנה הוכחה שגם עמים אחרים לקחו מאתנו. תשאלו בגרמניה ובמיוחד באזור והעיר ברלין, מה זה pleite gehen, ויסבירו לכם שזאת עגה עממית של המונח פשיטת-רגל (בנקרוט). וכל כך למה: כי פושט-הרגל בהכרח הולך להיות פליט (פליטה=pleite), כי איבד כל אשר היה לו – או לא? **מרדכי מלען**

ברחבת בית המקדש – ובמקור הלטיני האמור mensas et catedras (שולחנות) של חלפנים (דוכנים) של מוכרי יונים לקרבן. כל הסיפור מותח למדי למי שמתעניין.

אגב כך נזכיר, שגם מילון אבן-שושן מסביר המונחים חלפנות ושולחנות, אם גם בלי לאזכר במפורש את גילם של המונחים, אלא מסתפק בסימנים שלו לציונים בהקשר זה (סגול הפוך), * (כוכבית), (עיגול), אשר אינם זהים בהכרח לאלה שבמילון י. גור. בסופו של עניין, שני המילונים אימצו את הבנק המודרני יחסית. נדמה לי שקראתי איפה שהוא, שהמקור banca או banco בא מן האיטלקית, קרוב לודאי מונוציה של ימיה הביניים שהיתה מעצמה מסחרית ידועה.

חֶלְפָן – יִשְׁלַחְנִי. מְחַלְיָה מְטַבְעוֹת וְשִׁטְרֵי-כֶסֶפִים שֶׁל מְדִינַת שׁוֹנָת. – [חֶלְפָן, חֶלְפָנִית, חֶלְפָנִים, -וֹת]

חֶלְפָנוֹת – יִשְׁכֵּס שֶׁל חֶלְיָה-כֶּסֶפִים שֶׁל מְדִינַת שׁוֹנָת. **חֶלְפָנִי** – יִרְאֵה חֶלְפָן.

שְׁלֶחְנוֹת – יִשְׁלַחְנִי. חֶלְפָנוֹת, חֶלְיָה-כֶּסֶפִים. – [שְׁלֶחְנוֹת]

שְׁלֶחְנִי – יִחְלֹס. סוֹחֵר הַעוֹסֵק בְּחֶלְיָה כֶּסֶפִים מְאָרְצוֹת שׁוֹנָת. בְּשִׁקְדוּתוֹ, בְּהִלְוָאוֹת וְכו'. – [שְׁלֶחְנִים, -וֹת, -וֹת]

שְׁלֶחְנִיָּה – יִשְׁכֵּס עֵסֶק לְחֶלְיָה כֶּסֶפִים. בֵּית-הַשְּׁלֶחְנִי. [שְׁלֶחְנִית, שְׁלֶחְנִיֹּת]

או, לאן ברח לנו הבנק הבינלאומי דלעיל? הלכנו לבדוק במילון Webster הגדול (כמעט 5 ק"ג של מילים ומונחים מוסברים). לפי מילון זה

עבדים היינו לפרעה במצרים..... עתה בני ערובה בידי הכלכלה הגלובלית

נ.ב. תמים שואל: מה זה בני חורין? מי הם? איפה הם? כמה הם?